

การสำรวจปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

A Survey of Problems in Doing Classroom Research of the Teacher Professional
Training Students of the Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

เชาวนประภา เชื้อสาธุชน¹

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
E-mail: Chaow1991@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สำรวจสภาพปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนระหว่างนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เรียนสาขาวิชาที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 5 สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 236 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามสภาพปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราการประเมิน (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 80 ข้อ มีความเชื่อถือได้ (Reliability) เท่ากับ .983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนในระดับปานกลาง และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่เรียนในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันในด้านการนำนวัตกรรมไปใช้และด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน การเลือก/สร้างนวัตกรรม การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และด้านการเขียนรายงานการวิจัยนั้น พบว่านักศึกษามีปัญหาไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์

Abstract

The objectives of this study were to examine the problems of doing classroom research of the teacher professional training students and to compare the problems as faced by the students in different majors. The samples in the study were 236 of the fifth year teacher professional training students of the faculty of Education of Ubon Ratchathani Rajabhat University. The students were practicing a teaching training in semester 2/2011. The instrument of this study was a five-point rating scale survey questionnaire of problems in doing classroom research with 80 items. The reliability of the questionnaire was .983. Mean, standard deviation, and one-way analysis of variance were used to analyze the data. It was found that the students had problems in doing classroom research at a moderate level. The students who studied different majors had significantly different difficulties in doing classroom research in light of use of innovation and gathering of data. They had no significant different problems in doing classroom research as a whole and in the aspects of analysis of learners, selection/ creation of innovation, creation of the tool for gathering data, data analysis, interpretation/conclusion of the data analysis, and problems in writing research reports.

Keywords: Problems of Doing Classroom Research, Teacher Professional Training Student,
Faculty of Education

บทนำ

การวิจัยในชั้นเรียน หรือการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการแก้ปัญหาและ/หรือพัฒนางานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยอาศัยกระบวนการวิจัยในการดำเนินงาน ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการวิจัยที่สำคัญของผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในแต่ละระดับ (รัตนะ บัวสนธ์ 2544) การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการทำวิจัยโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันที และสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตนเอง ให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้มีโอกาสวิพากษ์อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวทางที่ได้ปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของครูและนักเรียน มีลักษณะสำคัญได้แก่ เป็นการวิจัยของครูผู้สอนในห้องเรียน ที่ทำการแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ดำเนินการวิจัยในขณะที่การเรียนการสอนกำลังเกิดขึ้นด้วยวิธีการวิจัยที่มีวงจรการทำงานต่อเนื่องและสะท้อนกลับการทำงานของตนเอง (Self-reflection) โดยมีขั้นตอนหลัก คือ การทำงานตามวงจร PAOR [การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การสังเกตผลที่เกิดจากการปฏิบัติ (Observe) การสะท้อนผลหลังการปฏิบัติงาน (Reflect & Revise) เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และมีลักษณะเด่นคือเป็นกระบวนการวิจัยที่ทำอย่างรวดเร็ว โดยครูผู้สอนนำวิธีการแก้ปัญหาที่ตนคิดขึ้นไปทดลองใช้กับผู้เรียนทันทีและสังเกตผลการแก้ปัญหานั้น มีการสะท้อนผล และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนครูในโรงเรียน เป็นการวิจัยแบบร่วมมือ (สุวิมล ว่องวานิช 2553)

การทำวิจัยในชั้นเรียนนั้นจะช่วยให้ครูมีวิถีชีวิตของการทำงานครูอย่างเป็นระบบเห็นภาพของงาน มีการตัดสินใจที่มีคุณภาพเพราะจะมองเห็นทางเลือกต่างๆ ได้กว้างขวางและ ลึกซึ้งขึ้น แล้วจะตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ครุณักวิจัยจะมีโอกาสมากขึ้นในการคิด ใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุผลของการปฏิบัติงาน และครูจะสามารถบอกได้ว่างานจัดการเรียนการสอนนี้ที่ปฏิบัติไปนั้นได้ผลหรือไม่ เพราะอะไร นอกจากนี้ครูที่ใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนการสอนนี้จะสามารถควบคุม กำกับ และพัฒนาการปฏิบัติงานของ

ตนเองได้อย่างดี เพราะการทำงาน และผลของการทำงานนั้น ล้วนมีความหมายและคุณค่าสำหรับครูในการพัฒนานักเรียน ผลจากการทำวิจัยในชั้นเรียน จะช่วยให้ครูได้ตัวบ่งชี้ที่เป็นรูปธรรมของผลสำเร็จในการปฏิบัติงานของครูอื่นจะนำมาซึ่งความรู้ และความปิติสุขในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องของครู เป็นที่คาดหวังว่า เมื่อครูผู้สอนได้สอนได้ทำการวิจัยในชั้นเรียนควบคู่ไปกับการปฏิบัติการสอนอย่างเหมาะสมแล้ว จะก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษา และวิชาชีพครูอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) นักเรียนจะมีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2) วงวิชาการศึกษามีข้อความรู้และ/หรือ นวัตกรรมทางการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจริงเกิดมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อครูและเพื่อนครู ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก และ 3) วิถีชีวิตของครู หรือวัฒนธรรมในการทำงานของครู จะพัฒนาไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ (Professional Teacher) มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะครุณักวิจัยจะมีคุณสมบัติของการเป็นผู้แสวงหาความรู้ หรือผู้เรียน (Learner) ในศาสตร์แห่งการสอนอย่างต่อเนื่องและมีชีวิตชีวา จนในที่สุดก็จะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจที่กว้างขวางและลึกซึ้งในศาสตร์และศิลป์แห่งการสอนเป็นครูที่มีวิทยายุทธ์แกร่งกล้าในการสอน สามารถที่จะสอนนักเรียนให้พัฒนาก้าวหน้าในด้านต่างๆ ในหลายบริบท หรือที่เรียกว่าเป็นครูผู้รอบรู้ หรือครูปรมาจารย์ (Master Teacher) ซึ่งถ้ามีปริมาณครุณักวิจัยดังกล่าวมากขึ้น จะช่วยให้การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมั่นคง ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่า การวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพของครู เพื่อให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็นครูอาชีพในสังคมวิชาการของวิชาชีพครู ดังนั้น ลักษณะการวิจัยในชั้นเรียน ควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติการเรียนการสอนจริง

ผลจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 มาตรา 24 (5) กล่าวว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้และความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ และมาตรา 30 กล่าวว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่

เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา จากหลักสูตรการผลิตครูที่ได้กำหนดให้นักศึกษาวิชาชีพครูต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพในการวิจัยในชั้นเรียนใน 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนการเรียนรู้ภาคทฤษฎี ในการเรียนรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และในขั้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพิ่มเติมรูปแบบ ซึ่งจะต้องทำวิจัยในชั้นเรียน ในรายวิชาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา แต่ทั้งนี้การเรียนในภาคทฤษฎีเพียงวิชาเดียวทำให้นักศึกษาไม่มีความสามารถเพียงพอที่สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้ (สุวิมล ว่องวานิช 2546) รวมทั้งหลักสูตรการเรียนภาคทฤษฎีในรายวิชาการวิจัยยังแยกส่วนกับการสอนก็ไม่ได้บูรณาการความรู้และไม่ได้นำกระบวนการวิจัยมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและจัดกิจกรรมแต่เน้นการถ่ายทอดความรู้หรือเนื้อหา (สุทธาสินี บุญญาพิทักษ์ 2545)

แต่ในปัจจุบันนี้โรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น ครูยังทำวิจัยในชั้นเรียนน้อย ไม่มีร่องรอยหลักฐานในการทำวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจาก การที่ครูขาดการพัฒนาศักยภาพในด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการของการทำวิจัยในชั้นเรียน ถึงแม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมองเห็นความสำคัญ และมีการจัดอบรมครู หรือจัดประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนมากมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูได้มีความรู้ในด้านการทำวิจัยและนอกจากนั้นยังมีเป้าหมายให้ครูนำความรู้ไปใช้ในการขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งไม่ได้มุ่งหวังในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเท่าใดนัก นอกจากนี้หลักสูตรการอบรมก็มุ่งเน้นให้ความรู้ทางการวิจัยที่เป็นเชิงวิชาการ จึงทำให้ครูทำงานวิจัยที่ไม่ต่อเนื่อง และยุติการทำวิจัยเมื่อได้รับการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ นอกจากนี้ยังพบว่าครูที่ผ่านการอบรมมาแล้ว ก็ยังมีความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัยไม่เพียงพอ มีความท้อถอย ไม่มีเวลาในการค้นคว้า ทำให้เกิดการจ้วงจวนให้ผู้อื่นทำให้งานไม่เกิด การเรียนรู้ในการทำวิจัยด้วยตัวเอง ทำการวิจัยเพื่อให้ได้ใช้ในการขอตำแหน่งทางวิชาการเท่านั้น นอกจากนี้การที่ครูเข้าอบรมในระยะเวลาอันสั้นทำให้ครูไม่มีประสบการณ์และความชำนาญในการทำวิจัยอย่างแท้จริง ทำให้การวิจัยของครูไม่พัฒนาและก้าวหน้าเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ครูนอกจากจะมีหน้าที่ในการสอนแล้วยังต้องคิดค้นหาแนวทางใหม่ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของตน การทำวิจัยเพื่อ

พัฒนาการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพครู (สุวิมล ว่องวานิช 2553) นอกจากนั้นคณะกรรมการคุรุสภา (2549) ได้มีประกาศ เรื่องสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพได้กำหนด สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่เน้นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ในหมวด 1 ข้อ 11 เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะซึ่งประกอบด้วย (ก) สาระการฝึกทักษะข้อ (7) การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ (ข) สมรรถนะ ข้อ (3) สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

เนื่องจากการวิจัยในชั้นเรียนเป็นกระบวนการแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นถ้านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่ทำวิจัยในชั้นเรียน ก็จะไม่สามารถมองเห็นปัญหาที่แท้จริงของนักเรียน และแก้ปัญหาให้ได้ไม่ตรงจุดหรือได้เพียงบางส่วน นักเรียนที่มีปัญหา อาจจะเรียนไม่ทันเพื่อน หรือเรียนเนื้อหาต่อไปไม่เข้าใจ เพราะโดยปกติเนื้อหาแรกๆ จะเป็นพื้นฐานของการเรียนเนื้อหาต่อๆ มา นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อตัวนักศึกษาครูเองที่ไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ คือวิธีแก้ปัญหาให้นักเรียนได้ หลักสูตรคุรุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้กำหนดผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรมีคุณสมบัติเป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นครูดี และเป็นครูเก่ง ในส่วนของการเป็นครูเก่งนั้นเน้นให้บัณฑิตเข้าถึงแก่นแท้ของการศึกษาหรือพัฒนานั้น มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและจัดการเรียนรู้ รอบรู้ และเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ตนถนัด ใฝ่สร้างสรรค์และวิจัยสามารถแก้ปัญหาผู้เรียนและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่าการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูซึ่งคณะถือว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของการผลิตครู ได้กำหนดจุดเน้นที่สำคัญประการหนึ่งในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ได้แก่ การให้นักศึกษาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปี โดยเน้นปฏิบัติการสอนในกลุ่มสาระที่เลือก 1-2 กลุ่มสาระ เน้นการทำวิจัยในชั้นเรียน การปรับปรุงการสอนและอื่นๆ โดยกำหนดให้นักศึกษาที่ออกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาต้องทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน ทั้ง 2 ภาคการศึกษาที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (คณะกรรมการประสานงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2552)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาความสามารถในการวิจัย ซึ่งจะให้นักศึกษาเกิดความมุ่งมั่น มีความพร้อมในการเผชิญหน้ากับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ สร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสามารถทำตามบทบาทครูวิจัยได้อย่างเต็มความสามารถของตน สร้างการยอมรับผลการกระทำของตนเอง และสร้างควมมีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักเกณฑ์ของวิชาชีพครูวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนระหว่างนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่เรียนสาขาวิชาที่ต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 291 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 5 สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 236 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (สุวิมล ติรภานันท์ 2548) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สาขาวิชาเป็นชั้นรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ภาษาอังกฤษ	46	44
วิทยาศาสตร์	54	43
คณิตศาสตร์	49	40
การศึกษาปฐมวัย	79	56
นวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ศึกษา	63	53
รวม	291	236

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษามีลักษณะเป็นแบบวัดชนิดมาตราการประเมิน (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด 8 ด้าน จำนวน 80 ข้อ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยครอบคลุมองค์ประกอบที่เป็นขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียนทุกขั้นตอน ได้แก่ ปัญหาด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน ด้านการเลือก/สร้างนวัตกรรม ด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ ด้านการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการแปลผล/การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาด้านการเขียนรายงานการวิจัย จึงถือได้ว่ามีความแม่นยำเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์คุณภาพรายข้อโดยหาค่าอำนาจจำแนก (ค่า r) และหาค่าคุณภาพรายด้านทั้งฉบับโดยหาค่าความเชื่อมั่น ปรากฏผลดังนี้ ด้านที่ 1 เป็นปัญหาด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน จำนวน 11 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .444 ถึง .788 มีค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) เท่ากับ .881 ด้านที่ 2 เป็นปัญหาด้านการเลือก/สร้างนวัตกรรม จำนวน 19 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .496 ถึง .784 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .944 ด้านที่ 3 เป็นปัญหาด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ จำนวน 12 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .492 ถึง .806 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .922 ด้านที่ 4 เป็นปัญหาด้านการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล จำนวน 7 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .612 ถึง .859 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .925 ด้านที่ 5 เป็นปัญหาด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 6 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .705 ถึง .817 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .917 ด้านที่ 6 เป็นปัญหาด้านการวิเคราะห์

ข้อมูล จำนวน 7 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .455 ถึง .757 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .875 ด้านที่ 7 เป็นปัญหาด้านการแปลผล/การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 7 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .390 ถึง .864 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .ด้านที่ 8 เป็นปัญหาด้านการเขียนรายงานการวิจัยจำนวน 11 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .390 ถึง .864 มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .903 และค่าความเชื่อถือได้ทั้งหมด เท่ากับ .983

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 236 คน ในวันที่นักศึกษาเข้ามาสัมมนาเมื่อสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นรายด้านและในภาพรวมระหว่างนักศึกษาต่างสาขาวิชาโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี SNK (Student Newman Keuls)

แปลผลค่าเฉลี่ยปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2545) ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	ระดับ
4.51-5.00	มากที่สุด
3.51-4.50	มาก
2.51-3.50	ปานกลาง
1.51-2.50	น้อย
1.00-1.50	น้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนภาพรวมในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน การเลือก/สร้างนวัตกรรม การนำนวัตกรรมไปใช้ การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัย

2. นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่เรียนในสาขาวิชาที่แตกต่างกันได้แก่ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันเพียงสองด้านได้แก่ ปัญหาด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ และปัญหาด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยที่ด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ นักศึกษาที่เรียนสาขาคณิตศาสตร์ และสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มีปัญหาต่างจากนักศึกษาสาขานวัตกรรม และคอมพิวเตอร์ศึกษา และ สาขาการศึกษาปฐมวัย และ สาขาวิทยาศาสตร์มีปัญหาดังกล่าวต่างจากสาขาการศึกษาปฐมวัย สำหรับด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นพบว่านักศึกษาที่เรียนสาขาคณิตศาสตร์ และสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มีปัญหาดังกล่าวต่างจากนักศึกษานวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ศึกษา และ สาขาการศึกษาปฐมวัย ส่วนปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนในภาพรวม และปัญหาในด้านอื่นๆ อีกหกด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน การเลือก/สร้างนวัตกรรม การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และด้านการเขียนรายงานการวิจัยนั้น พบว่านักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน มีปัญหาไม่แตกต่างกัน รายละเอียดดังตารางที่ 3-5

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษา
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูรวมทุกสาขา

ปัญหาด้าน	$\bar{X}$	S	ระดับปัญหา
การวิเคราะห์ผู้เรียน	2.92	.67	ปานกลาง
การเลือก/สร้างนวัตกรรม	2.89	.71	ปานกลาง
การนำนวัตกรรมไปใช้	2.84	.79	ปานกลาง
การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล	2.84	.76	ปานกลาง
การเก็บรวบรวมข้อมูล	2.86	.80	ปานกลาง
การวิเคราะห์ข้อมูล	2.79	.79	ปานกลาง
การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	2.75	.81	ปานกลาง
การเขียนรายงานการวิจัย	2.90	.80	ปานกลาง
ปัญหาในภาพรวม	2.85	.65	ปานกลาง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนรายด้าน และในภาพรวมของนักศึกษา
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ปัญหา	แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การวิเคราะห์ผู้เรียน	ระหว่างกลุ่ม	4	.532	1.173	.323
	ภายในกลุ่ม	231	.453		
	รวม	235			
การเลือก/สร้างนวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	4	1.006	2.061	.087
	ภายในกลุ่ม	231	.488		
	รวม	235			
การนำนวัตกรรมไปใช้	ระหว่างกลุ่ม	4	2.877	4.912 [*]	.001
	ภายในกลุ่ม	229	.586		
	รวม	233			
การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	4	.983	1.701	.151
	ภายในกลุ่ม	229	.578		
	รวม	233			
	ภายในกลุ่ม	230	.644		
	รวม	234			

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนรายด้าน และในภาพรวมของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ต่อ)

ปัญหา	แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	4	2.238	3.628*	.007
	ภายในกลุ่ม	230	.617		
	รวม	234			
การวิเคราะห์ข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	4	1.158	1.871	.116
	ภายในกลุ่ม	229	.619		
	รวม	233			
การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	4	1.158	1.871	.116
	ภายในกลุ่ม	229	.619		
	รวม	233			
การเขียนรายงานการวิจัย	ระหว่างกลุ่ม	4	.803	1.227	.300
	ภายในกลุ่ม	229	.654		
	รวม	233			
ปัญหาในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	4	.304	.473	.756
	ภายในกลุ่ม	230	.644		
	รวม	234			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นรายคู่ระหว่างนักศึกษาที่ศึกษา ในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน

สาขาวิชา		คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	วิทยาศาสตร์	นวัตกรรมฯ	การศึกษาปฐมวัย
	ค่าเฉลี่ย	3.1458	3.056	2.9067	2.6777	2.5670
คณิตศาสตร์	3.1458	-	.0896	.2390	.4681*	.5788*
ภาษาอังกฤษ	3.056		-	.1494	.3785*	.4892*
วิทยาศาสตร์	2.906			-	.2290	.3397*
นวัตกรรมฯ	2.677				-	.1107
การศึกษาปฐมวัย	2.567					-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นรายคู่ระหว่างนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน

สาขาวิชา	ค่าเฉลี่ย	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	วิทยาศาสตร์	นวัตกรรมฯ	การศึกษาปฐมวัย
		3.1208	3.0644	2.8915	2.7138	2.6182
คณิตศาสตร์	3.1208	-	.0564	.2293	.4070*	.5026*
ภาษาอังกฤษ	3.0644		-	.1729	.3506*	.4462*
วิทยาศาสตร์	2.8915			-	.1776	.2732
นวัตกรรมฯ	2.7138				-	.0956
การศึกษาปฐมวัย	2.6182					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อสำรวจปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะว่า ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ ได้จัดอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียนให้นักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จัดอาจารย์นิเทศให้คำปรึกษาการทำวิจัยในชั้นเรียน จัดสัมมนาเพื่อแก้ปัญหาให้นักศึกษาทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง และจัดทำคู่มือการทำวิจัยในชั้นเรียนให้นักศึกษาด้วยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริดา ทองเชื้อ และ นฤมล ศรีราชพันธุ์ (2555) ที่ศึกษาปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตฝึกสอนสาขาคหกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า นิสิตฝึกสอนมีปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนระหว่างนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่เรียนสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่เรียนในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันสองด้านได้แก่ ด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ และด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้

เพราะว่า นักศึกษาเลือกเรียนวิชาเอกตามความถนัด ความสนใจของแต่ละคน ดังนั้น นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกต่างกันจึงมีความถนัดและความสนใจแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่อธิบายว่า บุคคลมีความแตกต่างกันในหลายประการเป็นต้นว่า บุคลิกภาพ ทักษะสติ ปัญญา และความสนใจ และความแตกต่างนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้มีพฤติกรรมและการเลือกเปิดรับสารที่แตกต่างกัน (Defleur 1989) ดังนั้น เมื่อให้ทำวิจัยในชั้นเรียนนักศึกษามีความถนัด ความสนใจต่างกัน จึงมีปัญหากการทำวิจัยด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ และด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลแตกต่างกัน

ส่วนปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน การเลือก/สร้างนวัตกรรม การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล/สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และด้านการเขียนรายงานการวิจัยนั้น พบว่านักศึกษามีปัญหาไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะว่า นักศึกษาทุกวิชาเอกได้รับการฝึกอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียนก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และมีอาจารย์นิเทศเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัยในชั้นเรียน และได้รับคู่มือการทำวิจัยในชั้นเรียนทุกคน (คณะกรรมการประสานงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2552)

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักศึกษา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียน ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ ควรใช้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการทำวิจัยในชั้นเรียน ของนักศึกษา และส่งเสริมพัฒนาทักษะวิจัยแก่นักศึกษา ในรูปของเอกสาร คู่มือ การฝึกอบรม

2. ผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชา ที่แตกต่างกันมีปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน 2 ด้านได้แก่ ด้านการนำนวัตกรรมไปใช้ และด้านการเก็บ รวบรวมข้อมูล ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง หรืออาจารย์นิเทศ ควรใช้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาเฉพาะด้านกับนักศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของการทำ วิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาในด้านต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ ผู้เรียน การเลือกนวัตกรรม การทดลองแก้ปัญหา เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการทำวิจัยในชั้นเรียนของ คณะต่อไป

2. เมื่อครูทำวิจัยในชั้นเรียนเสร็จแล้ว ควรเก็บ ข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากใช้นวัตกรรมแล้ว ด้วยการสังเกตหรือสัมภาษณ์ทั้ง นักเรียนและอาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับนำมา ประกอบการสรุปผลการวิจัย

3. ควรเก็บข้อมูลกับบุคลากรกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง กับนักเรียนเช่น ผู้ปกครองของนักเรียน ครูพี่เลี้ยง อาจารย์ นิเทศ เพิ่มเติมในบางประเด็น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ของ มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2555 ขอขอบคุณ นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถามเป็นอย่างดี ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.พรหมมินทร์ กองแก้ว ที่ให้ความช่วยเหลือแก้ไข บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชวนชัย เชื้อสาธุน ที่ช่วยตรวจสอบ แก้ไข เพื่อให้ งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือให้งานวิจัยนี้สำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการประสานงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.

คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.

อุบลราชธานี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2545.

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่องสาระความรู้และ สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหาร สถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐาน ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ. **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 123 ตอนที่ 56 ง. หน้า 295. 8 มิถุนายน 2549.

พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 5-7. 19 สิงหาคม 2542.

รัตน์ บัณฑิต. **วิจัยและพัฒนการศึกษา.** พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2544.

ศิริดา ทองเชื้อ และ นฤมล ศราภรณ์. **ปัญหาการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตฝึกสอน สาขาคหกรรมศาสตรศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.** กรุงเทพฯ: คณะ ศึกษาศาสตรมหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์, 2555.

สุทธาสินี บุญญาพิทักษ์. **การพัฒนาหลักสูตรครุศึกษาวิจัย ในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาวิชาชีพร.** ปริญญา นิพนธ์ การ ศึกษา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.

สุวิมล ตีรภานันท์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุวิมล ว่องวาณิช. **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

. **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

Defleur, M. **Theories of Mass Communications.** (5th ed.). New York: Longman, 1989.

